

CARME ARENAS NOGUERA

Traduir en temps de globalització

M'he decidit a donar a aquesta meva participació al Galeusca d'enguany, presidit pel lema tan suggeridor de *Rompre fronteres* i dedicat a la traducció, el títol de *Traduir en temps de globalització*, convençuda que la traducció, des dels inicis dels temps, ha estat una manera de globalitzar, d'establir ponts, d'integrar diversitats, d'acostar cultures i, per tant, literatures. Aquest magnífic pont per a la diversitat que és la traducció duu implícita la constatació de la idea que la diversitat (de cultures, de llengües, de literatures) és bona i comporta un enriquiment. La traducció no sols és respectuosa amb la diversitat, sinó que també és integradora, indispensable en el diàleg intercultural i, en definitiva, globalitzadora.

Aquesta és i ha estat la importància de la traducció, ja que la traducció literària ha comportat el diàleg entre diferents literatures, la introducció de models literaris diferents i l'acostament a d'altres realitats, d'altres estètiques, i això s'ha traduït necessàriament en l'enriquiment de la nostra tradició literària, ja que les obres traduïdes passen tot seguit a formar part de la cultura de la llengua d'acollida, fins al punt d'arribar sovint a oblidar que obres que formen part del nostre patrimoni literari foren escrites originàriament en una altra llengua. Sense la traducció no hagués estat possible la transmissió del coneixement, ja que és amb ella que podem saltar barreres lingüístiques i culturals. La traducció va també lligada al valor de la comunicació i, per tant, és anterior al propi fet literari. Hi ha moltes llengües que s'inicien com a llengua culta amb una traducció, com és el cas de la Bíblia, o literatures que comencen amb una traducció.

Una veritable història de la traducció, de la seva influència en una determinada literatura, ens faria veure la importància de la traducció d'obres literàries en el naixement, desenvolupament i prestigi de la literatura receptora. Encara avui, la influència d'altres literatures marquen tendències en la pròpia, introdueixen nous corrents estètics i noves tècniques literàries, les quals contribueixen al seu desenvolupament. I el mateix en la direcció contrària, quan és la pròpia literatura la que influencia altres literatures receptores. Estem convençuts, com ho estava Madame de Staël el 1816 en parlar *Sobre l'esperit de les traduccions*, que "No hi ha cap servei més eminent que es pugui fer a la literatura que traslladar d'una llengua a una altra les obres mestres de l'esperit humà. Existeixen tan poques produccions de primera classe! El geni, en qualsevol gènere, és un fenomen tan rar, que si cada nació moderna quedés reduïda als seus propis tresors sempre seria pobra. Altrament, la

circulació de les idees és, de totes les menes de comerç, el d'avantatges més certs".

Venim d'un model cultural i literari basat en l'aprenentatge i en l'acumulació; però darrerament això que d'una manera inistent els mitjans de comunicació anomenen globalització ens està transformant el model acumulatiu i estem anant cap una cultura del *fast food*, de la discontinuïtat i de l'oblit. I, a més, globalització no es tradueix per integració de la varietat, sinó en imposició de models culturals generats per les cultures majoritàries en detriment i perill de subsistència de les cultures minoritàries les quals, davant el pes i la influència de les grans, entren en un procés de minoració que en fa témer la continuïtat i en qüestiona el sentit.

La mal anomenada globalització, que ateny per damunt de tot el discurs econòmic, controla -no podria ser d'altra manera- els mercats culturals dels consums i ofereix productes adreçats a un consum immediat, preferentment "d'usar i llençar", de manera que no destorbin quan ja hagin passat de moda. Em refereixo a la mal anomenada literatura globalitzada. Els consumidors, en canvi, enmig d'aquesta invasió de modes i de productes ja no es poden refiar de la pròpia capacitat d'aprenentatge i de memorització (tradicció) i escolten de gust qui assegura (amb bones operacions de marquetng) que el producte que els ofereix és bo.

Davant d'aquest panorama, les literatures minoritàries i a més sense un estat que actuï de protector, o si més no de potenciador i ambaixador de totes les realitats culturals i literàries que conté, com ho són les de l'espai Galeusca, tenen pocs camins a seguir, per res excloents . Un d'ells és treballar pel prestigi dels propis autors, amb mesures decidides i intel.ligents encaminades a afavorir la creació literària i a fomentar-ne la promoció cultural. Però per aconseguir un veritable prestigi internacional, a un autor que escriu en català, en esukera o en gallec , que té vocació universal i que no vol renunciar a la pròpia llengua, li cal poder comptar amb facilitats per tal que la seva obra sigui traduïda a les llengües majoritàries i així entrar a formar part del corpus literari universal.

No fa massa dies, en un article dedicat a la poesia de J. V. Foix, Manuel Guerrero, estudiós de la seva poesia i crític literari, ens recordava com segurament va ser gràcies a la traducció que D.avid H. Rosenthal va fer dels poemes de Foix, i que es pblicaren a Nova York per part de Persea Books, el 1988, que H. Bloom va incloure el poeta Foix dins el seu *El cànon occidental*.

Durant les darreres dues dècades hem anat fent de l'espai Galeusca, un espai de diàleg sobre la situació de les nostres llengües respectives i de l'estat de les nostres literatures. Aquests encontres, debats, denúncies de la situació i fins i tot

alguna publicació plurilingüe han contribuït i contribueixen a anar endavant, a trobar un espai comú i ens ha de servir per fer força, per sortir de la situació de minoració amb què es troben les nostres literatures, si més no respecte de la literatura que es fa en llengua castellana. Vivim en un estat que només té en compte una llengua (la castellana) i no contempla ni dóna cap mena de facilitat a les altres llengües perquè puguin accedir amb igualtat de condicions als mateixos mercats i a la mateixa difusió que la literatura feta en llengua castellana. Consultats els arxius TRAC, TRANSLATONIUM i ISBN dels darrers set anys, s'han traduït del català al castellà una mitjana de cent títols per any, d'obres clàssiques i contemporànies. Si tenim en compte la quantitat de títols en llengua castellana que surten a l'any d'autors contemporanis, ja veiem que la desproporció és considerable.

Tant l'administració de l'estat com les administracions autonòmiques respectives tenen el deure de contribuir clarament a l'expansió de les pròpies literatures (i parlo en plural pel que fa a l'Administració de l'estat) més enllà del propi territori, i també les editorials, des de la iniciativa privada i amb els ajuts que corresponguin, s'han de plantejar accions decidides de cara a la traducció dels seus autors a llengües majoritàries com l'anglès i també el castellà, com una aposta de futur. No s'entén que de vegades els nostres autors tinguin molt fàcil la traducció de la pròpia obra a llengües allunyades de la seva àrea d'influència i que en canvi els costi molt la traducció al castellà. Per què, quants autors de les nostres literatures tenen assegurada la traducció al castellà?

Torno a dir-ho: l'espai Galeusca ha de servir per fer un front compacte i imposar la pròpia veu en igualtat de condicions respecte de les literatures escrites en llengües majoritàries. Ens cal depassar les pròpies fronteres nacionals, culturals i lingüístiques sense haver de fer renúncies i entrar directament a formar part, no de la cultura globalitzada, sinó de la cultura global, universal.